

МАКТАБГАЧА INKLYUZIV TA'LIM VA INTEGRATSION TA'LIM TUSHUNCHALARI

Kayumova Dilsora Nurali qizi

Nizomiy nomidagi TDPU "Maktabgacha ta'lim metodikasi" kafedrasida v.b.dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha inklyuziv ta'lim va integratsion ta'lim tushunchalari o'zaro qiyoslanib tahlil etilgan bo'lib, ushbu ta'lim bugungi kunda mamlakatimizda alohida ehtiyojga ega bo'lgan bolalar uchun mo'ljallanganligi ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, inklyuziv va integratsion ta'lim, metod, bolalar, ta'lim muassasa.

Mamlakatimizda ta'lim tizimiga davlat siyosati darajasida e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi prezidentining 2017-2021 yillarga Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi qarorlarida maktabgacha ta'lim tizimini moddiy texnika bazasini mustahkamlash, maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarmog'ini kengaytirish, maktabgacha ta'lim tizimini qayta ko'rib chiqish va yanada takomillashtirish vazifalari belgilab berilgan edi.

Inklyuziv ta'lim vazifasi bolalarning qobiliyatlari va holatidan qat'i nazar, ularning barchasiga sifatli ta'lim taqdim etishdan iborat. Shu bilan birga, inklyuzivlik tamoyili imkoniyatlari cheklangan bolalar ijobiy ruhiy va ijtimoiy rivojlanishga ega bo'lishlari uchun oilada yashashlari va o'z tengdoshlari bilan birga oddiy maktabda bilim olishlari lozimligini nazarda tutadi. Inklyuziv ta'lim tizimi nogironlar aravachasidagi bola yaqin atrofda joylashgan har qanday maktabda ta'lim olishi, o'zlashtirishda qiynalayotgan bo'lsa, o'qish va yozishga o'rganish uchun maxsus yordamga ega bo'lishi, darslarga qatnamay qo'ygan bolaga esa maktabga qaytish uchun tegishli yordam ko'rsatilishini kafolatlaydi.

"Inklyuziv ta'lim — barcha o'quvchilar uchun maxsus ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarning farqliligini inobatga olgan holda ta'lim muassasalarida ilm olishda teng huquqlilikni ta'minlashdir".

2020 — 2025-yillarda xalq ta'limi tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini 2020-2021-yillarda amalga oshirish bo'yicha "yo'l xaritasi" ishlab chiqildi. Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar ta'limini 2025-yilgacha rivojlantirishning maqsadli ko'rsatkichlari (indikatorlari) tasdiqlandi. Konsepsiya erishilgan natijalar, maqsadli ko'rsatkichlar va tegishli davrga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlardan kelib chiqqan holda 2022-yildan boshlab har yili tasdiqlanadigan alohida "Yo'l xaritasi" asosida bosqichma-bosqich amalga oshirilishi belgilandi. Konsepsiya ikki bosqichda amalga oshirish, jumladan: 2020 — 2022-yillar davomida: inklyuziv ta'lim tizimi sohasidagi normativ baza takomillashtirish; inklyuziv ta'lim

tizimi uchun malakali pedagog kadrlarni tayyorlash, qayta va malakasi oshirish; inklyuziv ta'lim joriy etilgan muassasalarning moddiy-texnika bazasi mustahkamlanishi, ular maxsus moslamalar (ko'tarish qurilmasi, pandus, tutqich va boshqalar), zarur adabiyotlar, metodik qo'llanmalar, turli kasblarga o'qitish uchun uskuna va jihozlar bilan ta'minlanishi; inklyuziv ta'lim sohasiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va innovatsion loyihalar joriy etish; alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning bilim olish huquqi, inklyuziv o'qitishning mazmun-mohiyatini tushuntirish orqali aholi o'rtasida ijobiy ijtimoiy muhit shakllantirish; alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni kamsitish, ularga salbiy muomalada bo'lishning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirish; inklyuziv ta'lim tizimi tajriba-sinov tariqasida alohida ta'lim muassasalarining faoliyatiga joriy qilish¹

Inson ongining aksiologik maydonidagi o'zgarish muqarrar ravishda umumiy tarzda sotsiumdagi qator o'zgarishlarni belgilaydi. Ayrim ijtimoiy institutlar maxsus faol o'zgarishlarni boshidan kechiradi va yangilangan mazmun va shaklga ega bo'ladilar. Xususan, bunday o'zgarishlar «inklyuziv tarbiya», «inklyuziv ta'lim», «inklyuziv ta'lim muhiti», «inklyuziv jamiyat» «inklyuziv maktabgacha ta'lim tashkiloti», va boshqalar kabi tushunchalarning yuzaga kelishida namoyon bo'ldi. Bunday tushunchalar hozirgi kunda ilmiy manbalar va kundalik hayotimizda tez-tez tilga olinmoqda va agarda bir necha o'n yilliklar oldin ular keskin ravishda inkor qilinishi va xush ko'rilmasligi yoki hech bo'lmaganda anglashmovchilik va shubhagumonlarga sabab bo'lishi mumkin edi. Shunday qilib, «maxsus ta'lim olishga ehtiyojlari bor bo'lgan bolalar» va «sog'ligi jihatidan imkoniyati cheklangan shaxs» tushunchalariga ta'rif berib, ularni ajratgan F.N. Alipxanova va N.U. Yarichevlar aksariyat pedagoglar uchun odatiy bo'lgan «inklyuziv ta'lim» tushunchasini sog'ligi jihatidan imkoniyati cheklangan bolalar uchun ta'lim mazmuni bilan kengaytirdilar²Bu esa o'z navbatida bizlar uchun inklyuziya asnosida iqtidorli bolalar, muhojir bolalar, yetim bolalar, shuningdek murakkab hayotiy vaziyat va boshqa holatlarga tushgan bolalarning muammosiga murojaat qilgan holda uning mazmunini to'ldirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nuraliyevna, Q. D. (2021). Approaches to the development of inclusive competence in preparation of future teachers for professional activity. *Academica: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(10), 2314-2320.

¹ Umarova F. Maktabgacha ta'limda inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish. *Scientific progress volume 2 | issue 2 | 2021* issn: 2181-1601

² Abdulaeva P.Z., Magomedova M.A., Ibragimova E.S. Sotsiokulturny podxod formirovaniya sennostey na osnove otvetstvennoy i professio-nalnoy pozitsii budushogo spetsialista meditsinskogo vuza // *Uspexi sovremennogo estestvoznaniya*. 2015. № 1-3. S. 503-505.

2. Nuraliyevna, K. D. (2021). INCLUSIVE EDUCATION IN KINDERGARTEN. Наука и образование сегодня, (4 (63)), 82-83.
3. Sadikova, S. A., Yakubova, Z. Z., Kayumova, D. N., Khalilova, D. F., & Kamalova, G. A. (2023). Preparing Children for Social Activity in Preschool Educational Organizations-Pedagogical Need. Journal of Advanced Zoology, 44(S-2), 1777-1784.
4. Guzalkhan M. CREATIVE PERSON AND THE HARD WORK OF CREATIVITY //Euro-Asia Conferences. – 2021. – Т. 4. – №. 1. – С. 239- 240.
5. Xolmanova, Z. (2022). Omonimlar–tafakkur omili. Uzbekistan: Language and Culture, 1(1).

